

Frans Schraven en Zhang Zuolin: tot op zekere hoogte gelijkgestemden

Verhalen over missie en zending geven toegang tot een 'andere', vaak weinig bekende wereld. In het 'verhaal' over leven en werken van Frans Schraven is dat de wereld van het Keizerrijk China en de Republiek China. Dat keizerrijk verkeerde in 1899, het jaar waarin Frans Schraven er als priestermissionaris arriveerde, in verval. Het maakte in 1911/1912 mede dankzij de acties van de arts en staatsman Sun Yat-sen (1866-1925) plaats voor de Republiek China. Maar ook in dit staatsbestel was de politieke stabiliteit ver te zoeken. Tot eind 1928 waren het krijgsheren-generaals die het in de verschillende provincies van dat uitgestrekte rijk in het Verre Oosten voor het zeggen hadden. Een van die krijgsheren was Zhang Zuolin (1875-1928), een even geslepen als ambitieuze militair, wiens machtsbasis was gelegen benoorden de Grote Muur in Mantsjoerije, meer specifiek in de provincie Liaoning met als hoofdstad Mukden (nu Shenyang geheten).

Aanvankelijk was deze Zhang niet veel meer dan een plaatselijke roverhoofdman, leider van de 'Hung Houtze' ('de Rode Baarden'), een van de vele op militaire leest geschoeide 'genootschappen' die het late Keizerrijk onveilig maakten. Maar tijdens het presidentschap van oud-legerleider Yuan Shikai (1859-1916) die van 1912 tot zijn onverwachte overlijden in 1916 aan het hoofd stond van de Republiek China, wist hij zich op te werken tot een heuse generaal met een eigen, goed uitgerust leger waarmee hij heel Mantsjoerije controleerde.

In de lente van 1922 voelde Zhang zich sterk genoeg om het eigenlijke China bezuiden de Grote Muur binnen te vallen. Hij slaagde er zelfs in om Peking in te nemen, zij het niet voor lang. Het zogenoemde Zhili-leger onder leiding van een concurrerende generaal wist hem na enkele maanden weer de stad en de provincie Zhili of Tché-ly uit te krijgen. Daarmee gingen zijn aspiraties om een 'nationale' leider te worden vooralsnog in rook op. Maar dat gold ook voor de andere generaals die hun provinciale machtsbasis wilden vergroten. Bisschop Frans

Schraven had het dan ook goed gezien, toen hij op zeker moment opmerkte: 'De buitengewone man die alle maarschalken, generaals en andere vechtersbazen aan zich zal onderwerpen, moet nog geboren worden.' Er was in deze jaren in Noord-China dan ook sprake van een voortdurende afwisseling van machtsposities tussen de verschillende generaalslegers waarop de buitenlandse missionarissen maar moeilijk zicht konden krijgen. Zo schrijft de lazarist Eugène Lebouille (1878-1957) op 28 oktober 1924 vanuit de Nederlandse missie van Yungpingfu naar de provinciale overste in Panningen: 'De beruchte christen-generaal Fong Yu Shang, niets anders dan een volbloed heiden met een lichten tint van het protestantisme der Y.M.C.A. heeft Peking bezet, terwijl hij nog in Mongolië zou zitten...' Enkele dagen later meldde hij dat vlak onder de muren van Yungpingfu slag geleverd werd tussen troepen uit Mantsjoerije (van Zhang Zuolin?) en soldaten van de generaal die Yungpingfu moest verdedigen: Wu Pei Fu. Maar die liet het al snel afweten en vluchtte met zijn troepen zuidwaarts. 'De stad zelf is gelukkig gespaard gebleven, maar in de dorpen in de omgeving is veel geplunderd en gebrandschat', aldus Lebouille.

In het vroege voorjaar van 1926 waren het opnieuw de troepen van Zhang Zuolin die ook nu weer, op weg naar Peking, Yungpingfu 'aandeden'. De apostolische vicaris Frans Geurts (1862-1940) verbleef op dat moment in Montana (Zwitserland) om te herstellen van een longaandoening. De missie werd tijdens zijn verblijf in Europa bestuurd door zijn vicaris, de al genoemde Eugène Lebouille. Vanaf 3 maart 1926 kwam Yungpingfu onder vuur te liggen. De beschietingen door de Mukden-troepen duurden tot 14 maart. Toen slaagde 'hun voorhoede, een samenraapsel van bandieten' erin de stad binnen te komen. Er volgde een dagenlange plundering, waarbij aanvankelijk ook de bisschoppelijke residentie het flink moest ontgelden. Pas na ingrijpen van een kolonel en enkele stafofficieren verdwenen de plundersaars van het missieterrein. De hoofdmacht van Zhang Zuolin had inmiddels Peking bereikt. Met steun van het leger van Wu Pei Fu die nu zijn kant had gekozen, wist Zhang de troepen van de christen-generaal Fong Yu Shang (1880-1948) uit de stad te verdrijven. In juni 1927 riep hij zich vanaf de trappen van een van de keizerlijke paleizen uit tot 'hofmaarschalk van de Republiek'. Op de foto op p. 232 in mijn boek poseert hij inderdaad uitgedost als een soort hofmaarschalk.

Frans Schraven die zich zo goed als mogelijk op de hoogte probeerde te houden van de voortdurende afwisseling in de militaire en politieke machtsverhoudingen, niet alleen in Noord- maar ook in Zuid- China, geloofde niet dat generalissimo Chiang Kai-shek (1887-1975) van China ooit een nationale eenheidsstaat kon maken. Chiang was sinds juni 1926 opperbevelhebber van een troepenverband: 'het Nationale Revolutionaire Leger' dat vanuit de Zuid-Chinese hoofdstad Nanjing de eenheid in het reuzenrijk moest zien te herstellen. Daarbij werd hij aanvankelijk gesteund door de boerenmilities van de Communistische Partij: de 'Bolschewieken'. Die 'roode rovers' waren, aldus de al genoemde Eugène Lebouille, verantwoordelijk voor 'de voortdurende ophitsingen tegen het christendom'. Dat verklaart waarom Schraven altijd een zeker wantrouwen is blijven koesteren tegen de nationalistische leiders uit het Zuiden. Daarom had hij ook weinig vertrouwen in de effectiviteit van het

'beschermingsbevel' van de nationalistische regering uit juni 1927. Daarin werd bepaald dat de nationalistische (en dus deels ook communistische) troepen tijdens hun acties consulaten, kerken, ziekenhuizen en woningen van buitenlanders ongemoeid moesten laten. In wezen had Schraven meer vertrouwen in Zhang Zuolin die inmiddels in Noord-China een zekere stabiliteit had weten te bewerkstelligen. Bovendien gold deze 'hofmaarschalk' als een felle tegenstander van de bolschewieken. En daarin stemde hij met Schraven overeen. Maar de vechtkracht van zijn leger was toch minder dan verwacht. Want inmiddels hadden de troepen van het Nationale Revolutionaire Leger in het kader van hun 'Noordelijke Expeditie' waartoe Chiang Kai-shek in 1926 het initiatief had genomen, de provincie Tché-ly (Zhili, nu Hebei) bereikt. In de zomer van 1927 meldde Schraven richting Nederland: 'Wij hebben nu oorlog in onze streken.' Begin oktober was er in de nabijheid van de bisschoppelijke residentie van Chengtingfu zelfs sprake van een heuse veldslag tussen de troepen van 'de partij van de orde' onder aanvoering van Zhang Zuolin en 'de partij van de revolutie' van een van de generaals van Chiang Kai-shek, Yen-si-chan. Op 9 mei 1928 werd het strategisch belangrijke spoorwegknooppunt Shijiazhuang door de 'nationalisten' ingenomen.

Enkele dagen later bereikten zij ook Chengtingfu. De bisschoppelijke residentie kreeg vervolgens met een wekenlange inkwartiering van militairen te maken. Een tweetal 'collective armies' van het Nationale Revolutionaire Leger was inmiddels verder noordwaarts getrokken richting Peking.

Zhang Zuolin die 'tot dan toe de stormloop der revolutie had tegengehouden en had voorkomen dat Noord-China in de klauwen der communisten zou geraken', voelde zich nu in het nauw gedrongen. Daarom besloot hij, mede onder druk van de Japanse regering, zich terug te trekken naar zijn eigenlijke machtsbasis in Mantsjoerije aan de overzijde van de Grote Muur. In de nacht van 3 op 4 juni 1928 reisde hij met een zwaar bepantserde particuliere trein van Peking via Tientsin naar Mukden. Maar die stad heeft hij nooit meer bereikt. Enkele Japanse officieren, behorende tot het zogenoemde Kwantung-leger, brachten de trein in de vroege ochtend van 4 juni met een eerder aangebracht explosief tot ontploffing. Daarbij vonden negentien inzittenden onder wie Zhang Zuolin zelf de dood.

Intussen hadden de nationalistische troepen van Chiang Kai-shek Peking bezet. Kort daarop liet Chiang een verklaring uitgaan dat de gewelddadige periode van de 'Revolutie' voorbij was en dat China nu weer één land was, waar begonnen kon worden met de zo noodzakelijke politieke, economische en culturele hervormingen. Frans Schraven bleef echter sceptisch ten aanzien van de bestuurskracht van Chiang Kai-shek. 'Er zal nog menig jaar voorbijgaan, voordat wij van de burgeroorlogen bevrijd zullen zijn en blijven', liet hij op 28 april 1930 aan zijn nichtje Toos in Tilburg weten. Een vooruitziende blik van een bisschop die ruim zeven jaar later zelf slachtoffer zou worden: niet van een burgeroorlog, maar van een echte oorlog, in dit geval tussen China en Japan.